

BANK TIZIMIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI TASHKIL ETISH ISTIQBOLLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11403461>

Utayev Abror Abdugarimovich

*O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi
magistranti*

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda respublikamiz iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi avvalambor, unda amalga oshirilayotgan islohotlar natijalari bilan chambarchas bog'liq. Xalqaro bank amaliyoti tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, bozor munosabatlari sharoitida tijorat banklari kapitalining samaradorligini va uning yetarliligini ta'minlamasdan turib, banklarning to'lov qobiliyatini mustahkamlash va aholining bank tizimiga bo'lgan ishonchini mustahkamlash mushkul vazifalardan biri hisoblanadi. Tijorat banklari bozor iqtisodiyoti sharoitida xo'jalik subyektlarining joriy va investitsiya xarajatlarini moliyalashtirishning asosiy manbaiga aylangan. Mamlakatimizda ham iqtisodiyotni moliyalashtiruvchi asosiy tuzilma sifatida tijorat banklari namoyon bo'lmoqda. Shu sababli tijorat banklari faoliyatini rivojlantirish va tijorat banklarida davlat ulushini xususiylashtirishda tijorat banklarida transformatsiya jarayonlarini tashkil etish dolzarblik kasb etmoqda.

Mavjud muammolar. Tijorat banklari faoliyatida davlat ishtirokining kuchli ekanligi, tijorat banklaridagi davlat ulushini xususiylashtirish jarayoni qoniqarli darajada tashkil etilmayotganligi, tijorat banklarining kapital bozorida faol emasligi kabi muammolarning mavjudligi bugungi kunda tijorat banklarida transformatsiya jarayonini tashkil etish zaruratini ko'rsatadi.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 2-martdagi PF-5953-son Farmoni bilan tasdiqlangan vazifalardan kelib chiqqan holda, shuningdek, xususiy sektor rivojlanishini rag'batlantirish, banklarning investitsiyaviy jozibadorligini, bank xizmatlari ommabopligi va sifatini oshirish uchun bank sektorini tubdan transformatsiya qilish maqsadida quyidagilar

O'zbekiston Respublikasida bank sektorini isloh qilishning asosiy yo'nalishlari etib belgilangan (1-rasm). Moliya bozorida teng raqobat sharoitlarini yaratish, kreditlashni faqat bozor shartlari asosida amalga oshirish, banklarning davlat resurslariga qaramligini pasaytirish, bank xizmati ko'rsatishni modernizatsiya qilish, banklarning samarali infratuzilmasini yaratish va faoliyatini avtomatlashtirish, shuningdek, banklar faoliyatiga xos bo'lmagan funksiyalarni bosqichma-bosqich bekor qilish orqali bank tizimining samaradorligini oshirish, kredit portfeli va tavakkalchiliklarni boshqarish sifatini yaxshilash, kreditlash hajmlarining mo'tadil o'sishiga amal qilish, muvozanatlashgan makroiqtisodiy siyosat yuritish, korporativ boshqaruvni takomillashtirish va xalqaro amaliy tajribaga ega bo'lgan menejerlarni jalb qilish, moliyaviy tavakkalchiliklarni baholash uchun texnologik yechimlarni tatbiq etish orqali bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash, davlat ulushi mavjud tijorat banklarini kompleks transformatsiya qilish, bank ishining zamonaviy standartlarini, axborot texnologiyalari va dasturiy mahsulotlarni joriy etish, banklardagi davlat aksiyalari paketini zarur tajriba va bilimga ega bo'lgan investorlarga tanlov asosida sotish, shuningdek, davlat ulushi mavjud tijorat banklari va korxonalarni bir vaqtning o'zida isloh qilish orqali bank sektorida davlatning ulushini kamaytirish, yetarli darajada xizmat ko'rsatilmayotgan va zaif qatlamlarda davlat ishtirokini kuchaytirish va manzilli chora-tadbirlarni amalga oshirish, aholi va kichik biznes uchun masofaviy xizmatlarni keng joriy qilish, kamxarj xizmat ko'rsatish nuqtalari tarmog'ini rivojlantirish, shuningdek, respublika yagona moliya tizimining o'zaro to'ldiruvchi qismi sifatida nobank kredit tashkilotlarining shakllanishi va rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish orqali moliyaviy xizmatlar ommabopligini va sifatini oshirish asosiy masalalardan bo'lib qolmoqda.

Moliya bozorida teng raqobat sharoitlarini yaratish, kreditlashni faqat bozor shartlari asosida amalga oshirish, banklarning davlat resurslariga qaramligini pasaytirish, bank xizmati ko'rsatishni modernizatsiya qilish, banklarning samarali infratuzilmasini yaratish va faoliyatini avtomatlashtirish, shuningdek, banklar faoliyatiga xos bo'lmagan funksiyalarni bosqichma-bosqich bekor qilish orqali bank tizimining samaradorligini oshirish

Kredit portfeli va tavakkalchiliklarni boshqarish sifatini yaxshilash, kreditlash hajmlarining mo'tadil o'sishiga amal qilish, muvozanatlashgan makroiqtisodiy siyosat yuritish, korporativ boshqaruvni takomillashtirish va xalqaro amaliy tajribaga ega bo'lgan menejerlarni jalb qilish, moliyaviy tavakkalchiliklarni baholash uchun texnologik yechimlarni tatbiq etish orqali bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash

Davlat ulushi mavjud tijorat banklarini kompleks transformatsiya qilish, bank ishining zamonaviy standartlarini, axborot texnologiyalari va dasturiy mahsulotlarni joriy etish, banklardagi davlat aksiyalari paketini zarur tajriba va bilimga ega bo'lgan investorlarga tanlov asosida sotish, shuningdek, davlat ulushi mavjud tijorat banklari va korxonalarini bir vaqtning o'zida isloh qilish orqali bank sektorida davlatning ulushini kamaytirish

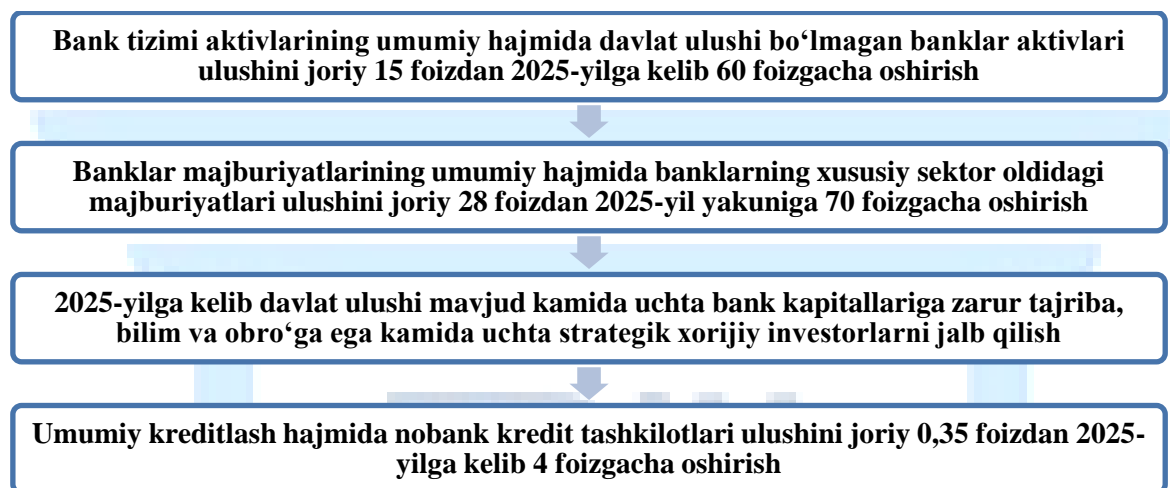
Yetarli darajada xizmat ko'rsatilmayotgan va zaif qatlamlarda davlat ishtirokini kuchaytirish va manzilli chora-tadbirlarni amalga oshirish, aholi va kichik biznes uchun masofaviy xizmatlarni keng joriy qilish, kamxarj xizmat ko'rsatish nuqtalari tarmog'ini rivojlantirish, shuningdek, respublika yagona moliya tizimining o'zaro to'ldiruvchi qismi sifatida nobank kredit tashkilotlarining shakllanishi va rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish orqali moliyaviy xizmatlar ommabopligini va sifatini oshirish

1-rasm. O'zbekiston Respublikasida bank sektorini isloh qilishning asosiy yo'nalishlari¹

2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasini amalga oshirish bo'yicha bir qator maqsadli ko'rsatkichlar belgilangan bo'lib, ular quyidagilardan iborat (2-rasm). Bank tizimi aktivlarining umumiy hajmida davlat ulushi bo'lmagan banklar aktivlari ulushini joriy 15 foizdan 2025-yilga kelib 60 foizgacha oshirish, banklar majburiyatlarining umumiy hajmida banklarning xususiy sektor oldidagi majburiyatlari ulushini joriy 28 foizdan 2025-yil yakuniga 70 foizgacha oshirish, 2025-yilga kelib davlat ulushi mavjud kamida uchta bank kapitallariga zarur tajriba, bilim va obro'ga ega kamida uchta strategik xorijiy investorlarni jalb qilish, umumiy kreditlash hajmida nobank

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida" PF-5992-son Farmoni. 12.05.2020.

kredit tashkilotlari ulushini joriy 0,35 foizdan 2025-yilga kelib 4 foizgacha oshirish shular jumlasidandir.

2-rasm. 2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasini amalga oshirish bo'yicha belgilangan maqsadli ko'rsatkichlar²

Xalqaro moliya institutlari ko'magida "Ipotekabank" ATIB, "O'zsanoatqurilishbank" ATB, "Asaka" ATB, AT "Aloqabank", "Qishloq qurilish bank" ATB va "Turonbank" ATBdagi davlat ulushlarini bosqichma-bosqich xususiylashtirish, bunda birinchi bosqichda ularni institutsional o'zgartirishni (faoliyatini transformatsiya qilish), ikkinchi bosqichda esa davlat aksiyalari paketini sotish nazarda tutilgan. Shuningdek, bank tizimini isloh qilish davrida aholining moliyaviy xizmatlarga bo'lgan talabini qondirish, investitsiya loyihalarini qo'llab-quvvatlash mexanizmini keng joriy qilish, bank xizmatlarining hududiy qamrovini ta'minlash maqsadida "Tashqi iqtisodiy faoliyat Milliy banki" AJ, "Agrobank" ATB va "Mikrokreditbank" ATB ustav kapitallarida davlat ulushini saqlab qolish belgilangan. Ayrim banklarning faoliyatini diagnostika qilish va moliyaviy ahvolini baholash asosida, me'yoriy talablaridan hamda ularni qayta tashkil etishning

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida" PF-5992-son Farmoni. 12.05.2020.

iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiqligidan kelib chiqqan holda qonun hujjatlariga muvofiq ularni konsolidatsiyalash rejalashtirilgan.

Xulosa. Yuqoridagilar asosida xulosa qilish mumkinki, tijorat banklarida transformatsiya jarayonini samarali tashkil etish tijorat banklari faoliyatida, shuningdek, bank sohasida kuzatilayotgan bir qator muammolarni hal qilishda qo'l keladi.

